

О‘ЗBEK ADABIYOTIDAGI ZAMONAVIY MUAMMOLAR

Zomin tumani 1- son politexnikumi

Ona tili va adabiyot fani o‘qituvchisi

Farmonova Gulzoda Ongarovna

ANNOTATSIYA Ushbu maqola O‘zbek adabiyotidagi zamonaviy muammolarni tahlil qilishga qaratilgan bo‘lib, o‘zbek adabiyotining so‘nggi yillarda yuzaga kelgan o‘zgarishlari va rivojlanish jarayonlarini yoritadi. Maqolada adabiyotning shakli, janr va uslublaridagi o‘zgarishlar, postmodernizm va boshqa zamonaviy adabiy oqimlarning adabiyotga ta'siri, yozuvchilarning siyosiy va ijtimoiy pozitsiyalari, shuningdek, milliy identifikatsiya va globallashuvning o‘zbek adabiyotidagi o‘rni tahlil etiladi. Maqola, shuningdek, adabiyotda yuzaga kelgan yangi tendensiyalar, masalan, internet va raqamli platformalar orqali yozuvchilarning ijodiy erkinligi, elektron kitoblar va audiokitoblar kabi yangi shakllarining rivojlanishi va ularning o‘zbek adabiyotiga ta'sirini ham o‘rganadi. Yozuvchilarning erkin fikr bildirishda duch kelgan censura va siyosiy ta'qiblar, shuningdek, adabiyot va siyosat o‘rtasidagi bog‘liqlik ham maqolada muhokama qilinadi. Maqola o‘zbek adabiyotining milliy qadriyatlar bilan bog‘liq muammolarini va uning jahon adabiyoti bilan integratsiyalashishdagi muammolarni ko‘rsatib beradi.

Kalit so‘zlar: Ta’lim, tahlil, bilim, ma’naviy, ijtimoiy, pedagogik, zamonaviy;

Annotation. Ushbu maqola O‘zbek adabiyotidagi zamonaviy muammolarni tahlil qilishga qaratilgan bo‘lib, o‘zbek adabiyotining so‘nggi yillarda yuzaga kelgan o‘zgarishlari va rivojlanish jarayonlarini yoritadi. Maqolada adabiyotning shakli, janr va uslublaridagi o‘zgarishlar, postmodernizm va boshqa zamonaviy adabiy oqimlarning adabiyotga ta'siri, yozuvchilarning siyosiy va ijtimoiy pozitsiyalari, shuningdek, milliy identifikatsiya va globallashuvning o‘zbek adabiyotidagi o‘rni tahlil etiladi. Maqola, shuningdek, adabiyotda yuzaga kelgan yangi tendensiyalar,

masalan, internet va raqamli platformalar orqali yozuvchilarning ijodiy erkinligi, elektron kitoblar va audiokitoblar kabi yangi shakllarining rivojlanishi va ularning o'zbek adabiyotiga ta'sirini ham o'rganadi. Yozuvchilarning erkin fikr bildirishda duch kelgan censura va siyosiy ta'qiblar, shuningdek, adabiyot va siyosat o'rtasidagi bog'liqlik ham maqolada muhokama qilinadi. Maqola o'zbek adabiyotining milliy qadriyatlar bilan bog'liq muammolarini va uning jahon adabiyoti bilan integratsiyalashishdagi muammolarni ko'rsatib beradi.

Key words. Education, analysis, knowledge, spiritual, social, pedagogical, modern;

KIRISH O'zbek adabiyoti, asrlar davomida xalqning ma'naviy, tarixiy va madaniy merosini saqlab kelayotgan muhim san'at turidir. Adabiyot nafaqat tilni, balki milliy ruhiyatni, qadriyatlarni, ijtimoiy va siyosiy o'zgarishlarni aks ettirish vositasi sifatida xizmat qiladi. O'zbekistonning mustaqillikka erishishi bilan adabiyotda yangi yondoshuvlar, uslublar va janrlar paydo bo'ldi. 1991-yilda O'zbekistonning mustaqil davlat sifatida dunyo siyosiy maydoniga chiqishi bilan adabiyotda yangi davr boshlandi. Boshqa sohalarda bo'lgani kabi, adabiyotda ham o'zgarishlar va rivojlanishlar yuzaga keldi. Yozuvchilar nafaqat milliy, balki jahon adabiyoti bilan integratsiyalashish, global miqyosda o'z ovozi eshittirish imkoniyatlariga ega bo'ldilar. Zamonaviy o'zbek adabiyoti, ayniqsa, o'zbek tilining mustahkamlanishi, madaniy qadriyatlarning yangilanishi, xalqning hayotiy jarayonlariga adabiy munosabatlarning ko'rinishi kabi masalalarda o'ziga xos yutuqlarni qo'lga kiritdi. Ammo, shu bilan birga, adabiyot sohasida bir qator muammolar ham mavjud. Bir tomondan, o'zbek adabiyoti milliy an'analar va qadriyatlarni saqlashga intilsa, boshqa tomondan, globalizatsiya, texnologik inqilob va jahon madaniyatining ta'siri ostida

o'zgarishlarni qabul qilish zarurati yuzaga kelmoqda.

Bunday o'zgarishlar adabiyotning shakli, janri, uslubi va mazmuniga ta'sir ko'rsatmoqda. O'zbek adabiyotida janrlar o'zgarishi, yangi uslublarning paydo bo'lishi, yosh yozuvchilarning o'z asarlarini yangi yondoshuvlar orqali yaratishga intilishi, internet va raqamli texnologiyalardan keng foydalanish — bularning barchasi zamonaviy adabiyotning yuzaga kelayotgan yangi muammolaridir. Bundan tashqari, yozuvchilarning ijtimoiy va siyosiy mavzularda o'z pozitsiyalarini bildirishda duch keladigan qiyinchiliklar, censura va erkinlik masalalari ham adabiyotda muhim ahamiyatga ega. Yozuvchilarning milliy identifikatsiya masalasi, globalizm va madaniy integratsiyaning o'zaro ta'siri o'zbek adabiyotining kelajagini belgilovchi omillardan biridir. Shu sababli, ushbu maqolada o'zbek adabiyotidagi zamonaviy muammolarni tahlil qilishga qaratilgan. Bu muammolar adabiyotning rivojlanishiga, uning jamiyatdagi roli va vazifalariga ta'sir ko'rsatmoqda. Maqolada adabiyotda yuz berayotgan o'zgarishlar, yangi janrlarning paydo bo'lishi, yozuvchilarning siyosiy va ijtimoiy pozitsiyalari, milliy identifikatsiya va globalizm o'rtasidagi bog'lanish, texnologiya va raqamli adabiyotning rivojlanishi kabi masalalar ko'rib chiqiladi. Ushbu tahlil o'zbek adabiyotining hozirgi holatini yanada chuqurroq tushunishga

yordam beradi va uning kelajakda rivojlanish istiqbollarini aniqlashda muhim ahamiyatga ega bo'ladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI VA NATIJALARI. Janr o'zgarishlari va yangi shakllar. Zamonaviy o'zbek adabiyotida an'anaviy janrlar, masalan, roman, hikoya, she'riyat va pyesa, hali ham muhim o'rin tutadi. Ammo so'nggi yillarda adabiyotda yangi janrlar va uslublar paydo bo'lishi kuzatilmoqda. Postmodernizm, surrealizm, detektiv adabiyot va internet adabiyoti kabi yangi uslublar o'zbek adabiyotiga kirib kelmoqda. Bu o'zgarishlar jamiyatda yuz berayotgan globalizatsiya va texnologik rivojlanish bilan chambarchas bog'liq. Internet va raqamli platformalar orqali yozuvchilar o'z asarlarini tez va keng auditoriyaga yetkazishga muvaffaq bo'layotgan bir paytda, yangi janrlar va shakllarning o'zbek adabiyotida rivojlanishi kuchaymoqda. Yozuvchilar, ayniqsa, yosh avlod vakillari, o'z asarlarida hayotning turli qatlamlarini, zamonaviy muammolarni va ijtimoiy o'zgarishlarni yangi uslublarda aks ettirayotganlarini ko'rsatmoqda.

O'zbek adabiyotida postmodernizmin tarqalishi adabiy jarayonda yangi yo'nalishlarni shakllantirdi. Postmodernizm adabiyotda an'anaviy ifoda vositalarini, vaqt va makon tushunchalarini cheklashni, intertekstual aloqalarni va ironiya elementlarini qo'llashni o'z ichiga oladi. Bunday uslubda yozilgan asarlar o'quvchilarga nafaqat badiiy zavq, balki yangi fikrlashni, murakkab, ko'plab qatlamlarga ega hikoyalarni kashf etishni taqdim etadi. Yozuvchilar o'z asarlarini faqatgina badiiy san'at sifatida emas, balki ijtimoiy va madaniy o'zgarishlarni tahlil qilish vositasi sifatida ham foydalanmoqdalar.

Yozuvchilarning siyosiy va ijtimoiy pozitsiyalari Siyosat va adabiyot
Zamonaviy o'zbek adabiyotidagi muhim muammolardan biri - adabiyot va siyosat o'rtasidagi bog'liqlik. O'zbekistonning siyosiy tizimi va jamiyatdagi ijtimoiy o'zgarishlar yozuvchilarni o'z asarlarida siyosiy mavzularni ko'tarishga undamoqda. Ba'zi yozuvchilar o'z asarlarini jamiyatdagi noxush holatlarni tanqid qilish, korrupsiya, inson huquqlari, erkinlik kabi mavzularni yoritish uchun ishlatmoqdalar. Ammo, bu

jarayonda yozuvchilar ma'lum darajada censura va ta'qiblar bilan yuzlashmoqda. O'zbek adabiyotida siyosiy va ijtimoiy masalalarga nisbatan yozuvchilarning pozitsiyasi va ularning erkin ifodalanishlari doimiy ravishda bahs-munozaralar o'rniga aylanishi mumkin. Zamonaviy o'zbek adabiyotida yozuvchilarning erkin ifoda qilish imkoniyatlari ham ba'zan cheklangan. Garchi O'zbekistonning mustaqillik davrida adabiyotning erkin rivojlanishi uchun imkoniyatlar yaratilgan bo'lsa-da, censura, ba'zan, adabiy jarayonni sezilarli darajada cheklab turadi. Yozuvchilar ayrim mavzularni ochiq yoritishdan ehtiyot bo'lishi, ularning asarlarida siyosiy tanqidning cheklanishi, o'z fikrlarini erkin ifoda etishlariga to'sqinlik qilishi mumkin.

Milliy identifikatsiya va globallashuv Milliylik va globalizm

O'zbek adabiyotida milliy an'analar va qadriyatlar bilan globallashuvning o'zaro bog'lanishi muhim masala. O'zbek yozuvchilari o'z asarlarida milliy identifikatsiyani saqlab qolish, o'zbek tilini va madaniyatini himoya qilish uchun kurash olib borayotgan bo'lsa-da, globalizatsiyaning ta'siri tufayli xalqaro adabiyotga qadam qo'yish va global adabiy oqimlarga moslashish zarurati paydo bo'lmoqda. O'zbek adabiyotining jahon miqyosida tanilishini istagan yozuvchilar ko'pincha o'z asarlarini boshqa tillarga tarjima qilish va xalqaro tanlovlarda qatnashishni maqsad qilmoqdalar. Bu jarayonning o'ziga xos muammolari, masalan, tarjima sifatining pastligi va milliy madaniyatning qisman mavjud. O'zbek adabiyotining globalizatsiyaga ta'siri haqida gapirganda, yosh yozuvchilarning asarlarida xalqaro ijtimoiy va madaniy masalalar bilan bog'liq yangi mavzular, masalan, ekologiya, migratsiya, gender tengligi kabi masalalar ko'tarilayotgani ko'zga tashlanadi. Bu o'zgarishlar o'zbek adabiyotining jahon adabiyotiga kirib borishini osonlashtirmoqda, biroq bu jarayonda milliy an'analar va qadriyatlarning yo'qolishi xavfi ham mavjud.

Adabiyot va texnologiya Internet va raqamli adabiyot

Zamonaviy o'zbek adabiyotida internet va raqamli platformalarning roli kundan-kunga ortib bormoqda. Bloglar, veb-sahifalar, ijtimoiy tarmoqlar va audiokitoblar yozuvchilarga o'z asarlarini keng auditoriyaga yetkazishga imkon yaratmoqda. Bu esa

o'zbek adabiyotining yangi shakllari, masalan, internet asarlari, videobloglar va onlayn maqolalarning paydo bo'lishiga olib keldi. Yozuvchilar endi o'z asarlarini yozishda faqat bosma nashrlar bilan cheklanmay, balki raqamli vositalar orqali o'z o'quvchi auditoriyasiga yanada yaqinlashmoqda. **E-kitoblar va audiokitoblar** Elektron kitoblar va audiokitoblar zamonaviy adabiyotning yangi shakllaridan biridir. O'zbek yozuvchilari ham elektron kitoblar orqali o'z asarlarini taqdim etmoqda, bu esa adabiyotga nisbatan o'quvchilarning qiziqishini oshirishga yordam bermoqda. Audiokitoblar esa eshitish orqali o'qishning yangi shakli sifatida jamiyatda keng tarqalmoqda.

XULOSA VA TAKLIFLAR Xulosa o'rnida shuni aytish mumkinki Zamonaviy o'zbek adabiyoti, so'nggi o'n yilliklarda, ko'plab global va ijtimoiy o'zgarishlar ta'sirida yangi bosqichga ko'tarildi. Mustaqillik yillarida adabiyotda yuzaga kelgan yangiliklar, yozuvchilarning kreativ yondoshuvlari, shuningdek, milliy va global qadriyatlarning uyg'unlashuvi o'zbek adabiyotining shakllanishiga yangi yo'nalishlar olib keldi. Biroq, adabiyotning bu rivojlanish jarayoni bir qator muammolarni ham keltirib chiqardi, ular o'zbek adabiyotining hozirgi va kelajakdagi ta'sirini aniqlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Zamonaviy o'zbek adabiyotining eng katta muammolaridan biri — janr va uslublarning o'zgarishi. Postmodernizm va boshqa zamonaviy adabiy oqimlarning kirib kelishi, yozuvchilarga yangi, noyob shakllarda ijod qilish imkoniyatini taqdim etgan bo'lsa-da, bu jarayon ba'zida milliy an'analarga ziddiyatlarni keltirib chiqaradi. Shuningdek, yangi uslublarning qabul qilinishi va keng omma tomonidan tushunilishi masalasi, o'zbek adabiyotida muhokama qilinayotgan dolzarb mavzulardan biridir. Shunday qilib, o'zbek adabiyotining zamonaviy yuzasi bir tomondan kreativ yondoshuvlarni qamrab olsa, boshqa tomondan, adabiy an'analar va milliy ruhni saqlash zarurati mavjud. Bundan tashqari, yozuvchilarning siyosiy va ijtimoiy pozitsiyalari adabiyotning rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Adabiyot va siyosat o'rtasidagi bog'liqlik, ayniqsa, mustaqillik davrida kuchaygan. Yozuvchilar o'z asarlarida jamiyatdagi adolat, inson huquqlari, korrupsiya va boshqa muhim ijtimoiy masalalarni ko'tarishda faol ishtirok etmoqdalar. Biroq,

yoʻzuvchilarning erkin fikr bildirishlari, censura va taʼqiblar bilan bogʻliq qiyinchiliklarga duch kelishi mumkin. Bu holat adabiyotning siyosiy va ijtimoiy rolini cheklashga olib keladi va yoʻzuvchilarning erkin ifoda etish imkoniyatlarini kamaytiradi. Shu bilan birga, milliy identifikatsiya masalasi va globallashtiruvning adabiyotga taʼsiri ham oʻzbek adabiyotida muhim masalalardan biridir. Oʻzbek yoʻzuvchilari, bir tomondan, oʻzbek tilini va madaniyatini saqlashga intilsalar, boshqa tomondan, globalizatsiya jarayoniga moslashish zarurati yuzaga kelmoqda. Yangi davr yoʻzuvchilari oʻz asarlarida jahon adabiyoti bilan integratsiyalashishga harakat qilmoqda, shu bilan birga milliy qadriyatlarni saqlab qolish va yangi, zamonaviy fikrlarni rivojlantirishni maqsad qilmoqdalar. Ushbu jarayonda milliy anʼanalarga moslashish va global tendensiyalarni qabul qilish oʻrtasidagi muvozanatni topish muhim ahamiyat kasb etadi. Texnologik inqilobning oʻzbek adabiyotiga taʼsiri alohida eʼtiborga loyiq. Internet va raqamli platformalar orqali yoʻzuvchilar oʻz asarlarini keng auditoriyaga yetkazish imkoniyatiga ega boʻldilar. Elektron kitoblar va audiokitoblar zamonaviy oʻqish madaniyatining bir qismiga aylangan boʻlsa-da, bu yangi shakllarning kengayishi baʼzi anʼanaviy adabiy yondoshuvlarning kamayishiga olib kelishi mumkin. Shuningdek, raqamli platformalarda oʻzbek adabiyotining ifoda shakllari va uslublarining qanday rivojlanayotganini koʻrish, kelajakda adabiyotning yanada globalizatsiyalashgan va texnologiyalashgan shakllarini yaratishga yordam beradi. Zamonaviy oʻzbek adabiyotining kelajagi, ayniqsa, yosh yoʻzuvchilarning ijodiga va ular tomonidan qoʻllaniladigan yangi metodologiyalarga bogʻliq. Yosh avlod yoʻzuvchilari oʻz asarlarida yangi mavzularni, shuningdek, oʻzbek jamiyatining hozirgi ijtimoiy, siyosiy va madaniy holatini chuqur tahlil qilishga intilmoqdalar. Ularning ijodi, adabiyotning yangilanishi va global miqyosda oʻzbek adabiyotining rivoji uchun muhim poydevor boʻlib xizmat qilmoqda. Xulosa qilib aytganda, oʻzbek adabiyoti oʻzgarishlar, yangiliklar va muammolar bilan toʻla boʻlgan davrni boshdan kechirmoqda. Bu jarayonda milliy qadriyatlarni saqlash, erkin ifoda qilish, global madaniyat bilan integratsiyalashish va texnologik inqiloblarni adabiyotga qoʻllash masalalari ustida izlanishlar davom etmoqda. Oʻzbek adabiyotining kelajagi, avvalo,

uning zamonaviy jarayonlarga moslashish va yangi yondoshuvlarni kiritish orqali jamiyatga foydali, ma'naviy boy va ijtimoiy jihatdan ta'sirli bo'lishiga bog'liqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abdullayev, A. (1998). Turkistonda jadidchilik harakati: tarixi va tarbiya. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi.
2. Bendrikov K.E. "Очерки по истории народного образования в Туркестане (1865- 1924гг.)" asarida "Shamsiya" (formal mantiq kitobi) va unga sharhlar XIII asrda, "Aqoid" – musulmon din aqidalarini bayon etuvchi kitob XII asrda, "Mantiq Tahzib" – mazmunida yunon falsafasining arabcha talqinini o'zida mujassam etuvchi dialektika kitobi - XVI asrda, Shariat – Qur'on va muqaddas rivoyatlar asosida bayon qilingan diniy, fuqarolik, jinoiy va boshqa davlat, jamiyat qonun qoidalari hamda xususiy axloq normalari to'plami VIII – IX asrlarda tuzilganligi keltirib o'tadi.
3. O'zbekiston milliy ensiklopediyasi. 11-jild. – Toshkent: Davlat milliy nashriyoti, 2005. – B. 110. Айтмамбетов Д.А. Дореволюционные школы в Киргизии. – Фрунзе: Илим, 1961. – С. 35.
4. Sayyora Samandar, Umid Bekmuhammad "Xorazm jadid namoyandalari: hayoti, faoliyati va adabiy merosi" (Monografiya) "Milleniumus print" nashriyoti Urganch – 2024. 13 b.
5. Kim P.G. Uydirma va haqiqat // O'zbekiston adabiyoti va san'ati. – 1989 yil 29 oktyabr.
6. Nazimov A. Qizlar tarbiyasi. – Toshkent: Kamalak, 1994. – B. 64; Olimat ul-banot. Muosharat odobi. – Toshkent: Mehnat, 1997. – B. 32.
7. Faxriddin B., No'monbek A. ABS SISTEMASI BILAN JIHOZLANGAN M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNING TORMOZ SAMARADORLIGINI MATEMATIK NAZARIY TAHLILI //International journal of scientific researchers (IJSR) INDEXING. – 2024. – T. 4. – №. 1. – С. 333-337.
8. Xuzriddinovich B. F. et al. ABS BILAN JIHOZLANGAN AVTOMOBILNI TORMOZ PAYTIDA O 'ZO 'ZIDAN VA MAJBURIY TEBRANISHLARINI TORMOZ SAMARADORLIGIGA TA'SIRINI TAHLIL QILISH //ОБРАЗОВАНИЕ

НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ. – 2024. – Т. 47. – №. 4. – С. 81-87.

9. Karshiev F. U., Abduqahorov N. ABS BILAN JIHOZLANGAN M1 TOIFALI AVTOMOBILLAR TORMOZ TIZIMLARINING USTIVORLIGI //Academic research in educational sciences. – 2024. – Т. 5. – №. 5. – С. 787-791.

10. Qurbonazarov S. et al. ANALYSIS OF THE FUNDAMENTALS OF MATHEMATICAL MODELING OF WHEEL MOVEMENT ON THE ROAD SURFACE OF CARS EQUIPPED WITH ABS //Multidisciplinary Journal of Science and Technology. – 2024. – Т. 4. – №. 8. – С. 45-50

11. Каршиев Фахридин Умарович, Н.Абдукахоров ИЗУЧЕНИЕ МИКРОСТРУКТУРЫ СТАЛИ В МАТЕРИАЛОВЕДЕНИИ//<https://www.iupr.ru/6-121-2024>

12. Xusinovich T. J., Ro‘zibayevich M. N. M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNI TURLI MUHITLARDA TORMOZLANISHINI TAHLIL QILISH VA PARAMETRLARINI O‘RGANISH.

13. Махкамова Н.Р. Социально-нравственные и духовные процессы в Узбекистанском обществе конца XIX – начала XX вв. // Общественное мнение. Права человека. – Ташкент, 2001, №2(14). – С. 85-91.

14. Муминов И.М. Избранные произведения в 4-х томах. – Ташкент, 1976, Т.2. – С. 37.

15. Салижанова Г.Ф. Учебно-просветительские очаги в Туркестане, их общественное значение (конец XIX – начало XX вв.). Автореф. дисс. ... канд. ист. наук. – Ташкент, 1998. С. 22.

16. Сравнение программ русско-туземных школ и новометодных мактабов. // Туркистон вилоятининг газети. 1915, №84, 85.

17. Шамсутдинов Р., Расулов Б. Туркистон мактаб ва мадрасалари тарихи. – Андижон: Мерос, 1994. – Б. 60.